

Lauseenvastikkeet

0.1 Finitní (určitý) tvar slovesa je tvar

s koncovkou osobní (koncovka časování sloves):

-n, -t, -V/0, -mme, -tte, -vAt

a osobní neurčitá koncovka pasiva –Vn.

0.2 Nominální (jmenný) tvar slovesa je tvar,

k němuž lze, stejně jako k ostatním jménům
(nomina), připojit koncovku pádovou
(koncovka skloňování jmen):

-ssA, -llA, -n, -A, -(h)Vn / -seen, -ltA ...

Tento nominální tvar slovesa nemá nikdy
koncovku osobní.

Nominální tvary slovesa jsou:

- infinitivy:
 1. *kirjoitta-a, kirjoitta-a-kse-ni*
 2. *kirjoitta-e-n, kirjoitta-e-ssa, kirjoite-tta-e-ssa*
 3. *kirjoitta-ma-ssa, kirjoitta-ma-an* atd.
 4. *kirjoittaminen, kirjoittamise-n* atd.
 5. *kirjoitta-ma-isi-lla-an* (tzv. 5. inf.)

a také participia:

1. akt. přít. *kirjoitta-va, kirjoitta-va-n* atd.
2. akt. min. *kirjoitta-nut, kirjoitta-nee-n* atd.
3. pas. přít. *kirjoite-tta-va, kirjoite-tta-va-n* atd.
4. pas. min. *kirjoite-ttu, kirjoite-tu-n* atd.
5. agentní *kirjoitta-ma, kirjoitta-ma-n* atd.

„atd.“ zde znamená další pádové koncovky, nejen udaný genetiv.

Lauseenvastikkeet čili nominální konstrukce odpovídající vedlejší větě („*lausetta vastaava*“) využívají jako všechny nominální konstrukce jmenný (nominální) tvar významového slovesa. Nikoli tvar finitní!

Kertova lauseenvastike

1 Referatívni čili oznamovací konstrukce (konstr. participiální objektová)

využívá participia s koncovkou genetivu:

tekevän, tehneen, tehtävän, tehdyn:

Pekka arveli etanan ennustavan sadetta.

Konstrukce odpovídá vedlejší větě
objektové uvedené spojkou *että*:

Pekka arveli **etanan ennustavan sadetta.**

Pekka arveli, **että etana ennustaa sadetta.**

1.1 Oznamovací konstrukce s participiem přítomného času:

lukevan / luettavan

En tiennyt **Pekan matkustavan** [akt.] **kotiin.**

En tiennyt, että Pekka matkustaa kotiin.

Olen nähnyt **siellä lyötävän** [pas.] **koiraa.**

Olen nähnyt, että siellä lyödään koiraa.

Oznamovací konstrukce s participiem přítomného času vyjadřuje fakt, že:

- děj věty hlavní (matriční) probíhá zároveň s dějem nominální konstrukce tVM=tNK:

Aki kertoi [VM:P] asuvansa [NK:P] Oulussa.

Aki kertoi, että hän asuu Oulussa.

- nebo děj nominální konstrukce proběhne až po ději věty matriční tVM+tX=tNK:

Uskoin [VM:P] ehtiväni [NK:P].

Uskoin, että ehdin.

1.2 Oznamovací konstrukce s participiemi minulého času:

lukeneen / luetun

Näitkö hänen lähteneen [akt.] ulos?

Näitkö, että hän lähti ulos?

Mies kertoi poikaa lyödyn [pas.].

Mies kertoi, että poikaa lyötiin / oli lyöty.

Oznamovací konstrukce s participiem
minulého času vyjadřuje fakt, že:

- děj nominální konstrukce proběhl před
dějem věty maticní tVM-tX=tNK:

Luuletko [VM:P] ymmärtäneesi [NK:P]?

Luuletko, että ymmärsit / olet ymmärtänyt?

1.1/2.1 Subjekt nominální konstrukce je vyjádřen dvojím způsobem:

- přímo – tehdy je v genetivu – není identický se subjektem věty matriční:

Me uskoimme opettajan tietävän asian.

- posesívním sufixem – je identický se subjektem věty matriční:

Minä uskon ymmärtäväni asian.

1.1/2.2 Predikativ nominální konstrukce

je v témže tvaru, v jakém by byl v
odpovídající větě vedlejší:

- Kerroin autoni olevan uusi [pred:vi].
- Kerroin, että autoni on uusi.
- *Kerroin autoni olevan uuden.

1.1/2.3.1 Objekt nominální konstrukce s participiem **aktivním**

je v témže tvaru, v jakém by byl v odpovídající větě vedlejší:

- Kuulin sinun varastaneen koruja [obj].
- Kuulin, että varastit koruja.

1.1/2.3.2 Objekt nominální konstrukce s participiem **pasivním**

je určen tvarem predikátu věty matriční.

- Je-li predikát ve tvaru **aktivním**, objekt je v genetivním akuzativu:
 - *Kuulin korun varastetun.* (Srov. *Kuulin, että koru on varastettu.*)
- Je-li predikát ve tvaru **pasivním**, objekt je v bezkoncevkovém akuzativu:
 - *Kerrottiin koru varastetun.* (Srov. *Kerrottiin, että koru on varastettu.*)

2 Konstrukce participiální subjektová

- odpovídá vedlejší větě subjektové uvozené spojkou *että*:

Näyttää **tulevan sade**.

Näyttää, **että tulee sade**.

Tvar významového slovesa nominální konstrukce je opět participium s koncovkou genetivu. Subjekt je v nominativu.

- Tato konstrukce se pojí s matričnými větami, jejichž predikátem je jedno z následujících sloves:

kuulua (proslýchat se)

näkyä (zdát se)

näyttää (vypadat)

tuntua (zdát se)

2.1 Participium *přítomného* času použiji, chci-li vyjádřit

- současnost děje matriční věty a nominální konstrukce:

Auto näkyy **olevan** uusi.

Auto näkky, että on uusi.

- nebo fakt, že děj nominální konstrukce následuje po ději matriční věty:

Näyttää **tulevan** sade.

Näyttää, että tulee sade.

2.2 Participium *minulého* času použiji, chci-li vyjádřit fakt, že děj nominální konstrukce předchází ději matriční věty:

Auto näkyy **olleen** joskus uusi.

Auto näkyy, että joskus oli uusi.

- **1. Temporaalinen lauseenvastike (tehdessä, tehtäessä, tehtyä)**
- Temporaalirakenne eli temporaalinen lauseenvastike vastaa aikaa ilmaisevaa kun-lausetta. On erityisesti huomattava, että se ei vastaa koska-lausetta eikä jos-lausetta.
- **Kevään tullessa** muuttolinnut palaavat Suomeen. **Tultuaan** ne valtaavat reviirinsä ja alkavat rakentaa pesää.
- **Mietittyäni hetken** ymmärsin asian. **Kun olin miettinyt hetken**, ymmärsin asian.
- **Huomisen koittaessa** voi kaikki muuttua. **Kun huomisen koittaa**, voi kaikki muuttua.
- **Painaessaan jarrua** Pertti huomasi, että oli jo liian myöhäistä.
- **Pertin painaessa jarrua** hän [joku muu kuin Pertti] huomasi, että oli jo liian myöhäistä.
- **a. Lukiessa-/luettaessa-rakenne (2. infinitiivin inessiivi akt./pas.)**
- Temporaalinen lauseenvastike 2. infinitiivin inessiivissä korvaa kun-lauseen, jonka toiminta on samanaikaista päälauseen toiminnan kanssa.
-
- pas. akt.

Verbityyppi 1 istu-aistu-e-ssa istu-tta-e-ssa Verbityyppi 2 syöd-äsyöd-e-ssä syö-tä-e-ssä Verbityyppi 3 menn-
 ämenn-e-ssä men-tä-e-ssä Verbityyppi 4 tavat-atavat-e-ssa tavat-ta-e-ssa Verbityyppi 5 hallit-ahallit-e-ssa
 hallit-ta-e-ssa Verbityyppi 6 vanhet-avanhet-e-ssa vanhet-ta-e-ssa HUOM. laske-alaski-e-ssa laske-tta-e-ssa
 äitki-e-ssä itke-tta-e-ssa luke-alki-e-ssa lue-tta-e-ssa

- **Eri subjekti aktiivimuodossa:** Lauseenvastikkeen subjekti ilmaistaan genetiivillä.
-
- Katselin televisiota Liisan laittaessa ruokaa.
- Katselin televisiota, kun Liisa laittoi ruokaa.
- Isän onkiessa Pekka seisoi vieressä.
- Kun isä onki, Pekka seisoi vieressä.
- **Eri subjekti passiivimuodossa:** Lauseenvastikkeen subjekti puuttuu (objekti ilmaistaan samalla sijalla kuin vastaavassa sivulauseessa – se määräytyy lauseenvastikkeen predikaatin mukaan).
- Tehtäessä [pass.!] ns. aktiivirahaostoksia kannattaa velkansa todellinen vuosikorko ottaa tarkoin huomioon.
- Kun tehdään ns. aktiivirahaostoksia kannattaa velkansa todellinen vuosikorko ottaa tarkoin huomioon.
- Omat oikeutensa kannattaa tuntee työsopimusta kirjoitettaessa [pass.!).
- Omat oikeutensa kannattaa tuntee, kun kirjoitetaan työsopimusta.
- Englanniksi kirjoitettaessa [pass.!] käytetään huomattavasti enemmän erilaisia jäsenyskeinoja kuin yleensä suomeksi kirjoittaessasi.
- Kun kirjoitetaan englanniksi, käytetään huomattavasti enemmän erilaisia jäsenyskeinoja kuin kun yleensä kirjoittat suomeksi.
- **Sama subjekti:** Lauseenvastikkeen subjekti ilmaistaan possessiivisuffiksilla.
-
- Suuttuessaan hän näkee punaista.
- Kun hän suuttuu, hän näkee punaista.
- Ollessaan Pariisissa Leena oli hyvin onnellinen.
- Kun Leena oli Pariisissa, hän oli hyvin onnellinen.
- Avatessasi oven puhuin puhelimesta.
- Kun avasit oven, puhuin puhelimesta.
- **b. Luettua-rakenne (passiivin 2. partisiippi partitiivissa)**
- Temporaalinen lauseenvastike passiivin 2. partisiippi partitiivissa korvaa kun-lauseen, jonka toiminta on tapahtunut ennen päälauseen toimintaa.
- **Verbityyppi 1 istuaistuistu-ttu-a Verbityyppi 2 syödäsyötysyö-ty-ä Verbityyppi 3 mennämentymen-ty-ä Verbityyppi 4 tavatavatutavat-tu-a Verbityyppi 5 hallitahallittuhallit-tu-a Verbityyppi 6 vanhetavanhettuvanhet-tu-a**
- **Eri subjekti:** Lauseenvastikkeen subjekti ilmaistaan genetiivillä.
- Karin aukaistua oven menimme sisään.
- Kun Kari aukaisi oven, menimme sisään.
- Poliisiin vangittua miehen hänet vietiin poliisiasemalle.
- Kun poliisi oli vanginnut miehen, hänet vietiin poliisiasemalle.
- **Sama subjekti:** Lauseenvastikkeen subjekti ilmaistaan possessiivisuffiksilla.
- Siivottuani huoneeni olin tyytyväinen.
- Kun olin siivonnut huoneeni, olin tyytyväinen.

Finaalinen lauseenvastike

Finální konstrukci odpovídá vedlejší věta účelová.

- Věta účelová
 - vyjadřuje účel,
 - je uvedena spojkou *jotta* a
 - její predikát je způsobu podmiňovacího:
- Lämmitimme saunan, jotta voisimme rentoutua perusteellisesti.

Tvar slovesa, „predikátu“ nominální konstrukce:

- 1. infinitiv s koncovkou translativu a posesívním sufixem:
- kmen - znak infinitivu - pádová koncovka - poss.suf.
 - teh-dä-kse-ni
 - teh-dä-kse-si
 - teh-dä-kse-en
 - ...
- Lämmitimme saunan **voidaksemme rentoutua perusteellisesti.**

Finální konstrukci nelze použít tehdy, když je ve větě matriční, čili ve větě s finitním tvarem slovesa predikát v pasivu:

***Mennään aikaisin nukkumaan
jaksakseen nousta aikaisin ylös.**

Posesivní sufix ve tvaru významového slovesa finální konstrukce vždy odkazuje k subjektu věty matriční.

Subjekt věty matriční je zároveň i subjektem finální konstrukce.

Pasivní věty však nemají subjekt, takže by posesivní sufix konstrukce neměl na co odkazovat v matriční větě.

- *Mennään aikaisin nukkumaan jaksaakseen nousta aikaisin ylös.

Špatné použití finální konstrukce

- Konstrukce svým významem neodpovídá vedlejší větě účelové:

*Klaus lähti unelmiensa retkelle **palatakseen** vasta kuukausien kuluttua.

Srov.: Klaus se vydal na výpravu svých snů, aby se z ní vrátil až za několik měsíců.

Konstrukci lze nahradit vedlejší větou

- Klaus lähti unelmiensa retkelle, **jotta** hän palaisi vasta kuukausien kuluttua.

Toto souvětí odpovídá výše uvedenému českému souvětí se spojkou aby. Věty vedlejší z těchto dvou souvětí však nejsou věty účelové, jelikož nelze smysluplně tvrdit, že Klaus se vydal na výlet za tím účelem, aby se z něj vrátil.

Optimální nápravou této špatně vytvořené konstrukce bude věta

- Klaus lähti unelmiensa retkelle, **jolta** hän **palasi/aikoi palata** vasta kuukausien kuluttua.

Waltari: Vieras mies..., s. 11:

[V]ain silmissä kipunoi enää raivoisa
avuttomuus **sammuakseen** taas kohta
[...]

kipunoida – (za)blýskat se, (za)jiskřit
raivoisa – zuřivý

Je finální konstrukce použita v této větě
oprávněně?

Nahrad'te vedlejší větou a přeložte:

- Hän istui alas katsoakseen televisiota.
- Leena lähti ulos mennäkseen pankkiin.
- Pekka meni ravintolaan juodakseen tuopin olutta.
- Menin kauppaan ostaakseni ruokaa.
- Virtaset matkustivat Brnoon voidakseen levätä.
- Menen kahvilaan tavatakseni ystäväni.

Kvantum-konstrukce čili arbitratívni konstrukce

muistaakseni

Arbitratívni konstrukce odpovídá vedlejší větě

uvedené spojkou *sikäli kuin* nebo *jos* –
pokud, pakliže:

Jos/sikäli kuin muistan...

Tvar slovesa této konstrukce je stejný jako v konstrukci finální

- kmen – znak 1. inf. – koncovka transl. – poss. suff.

ymmärtä-ä-kse-ni

käsittä-ä-kse-mme

muista-a-kse-en

tietä-ä-kse-mme

luul-la-kse-ni

Konstrukce však vyjadřuje podmínku, nikoli účel.

- Tietääkseni asia on näin.
- Muistaakseni avain on jäänyt kotiin.
- Luullakseni elokuvan esitys onnistuu.

Kromě významu spočívá rozdíl mezi finální a arbitrávní konstrukcí v tom,

- že subjekt konstrukce nemusí odkazovat na subjekt maticní věty, a
- maticní věta může být tím pádem i v pasívu:
- Luullakseni siitä ei tiedetä.

Další nominální konstrukce

1. Konstrukce s translativem

1.1 Účelová/finální konstrukce

1. inf. + transl. + poss. suff. = 1. inf.
dlouhý

Emme elä **syödäksemme**, vaan syömme
elääksemme.

Odpoovídá vedlejší větě účelové.

Hän meni aikaisin nukkumaan **jaksaakseen**
nousta aikaisin ylös.

Hän meni aikaisin nukkumaan, **jotta jaksaisi**
nousta aikaisin ylös.

1.2 Na cestě od finální konstrukce k agentní (1.7)

Isä toi mansikoita **syödäksemme**.

Rozdíl mezi tímto typem a konstrukcí finální je v tom, že subjekt matriční věty není vyjádřen v posesivním sufixu subjektu nominální konstrukce:

Isä toi mansikoita **meidän syödäksemme**.

(myös: Isä toi mansikoita meidän syödä)

- Konstrukce však vyjadřují účel
(seuraavaa ei paljon käytetään):

Anna tytölle vettä hänen juodakseen.

Pikemminkin käytetään:

- Anna tytölle vettä **juoda** / **vettä juotavaksi.**

1.3 Kvantum-konstrukce čili konstrukce arbitrativní

muistaakseni

Arbitratívni konstrukce odpovídá vedlejší větě podmínkové

- uvedené spojkou *sikäli kuin* nebo *jos* –
pokud, pakliže – ***se subjektem v 1. osobě***:

Jos / sikäli kuin muistan...

Nebo dalším vazbám:

Minun muistamani mukaan. Muistavasti =
sikäli kuin muistetaan.

Tvar slovesa této konstrukce je stejný jako v konstrukci finální

- kmen – znak 1. inf. – koncovka transl. – poss. suff.

ymmärtä-ä-kse-ni

käsittä-ä-kse-mme

muista-a-kse-en

tietä-ä-kse-mme

luul-la-kse-ni

Konstrukce však vyjadřuje podmínku, nikoli účel.

- Tietääkseni asia on näin.
- Muistaakseni avain on jäänyt kotiin.
- Luullakseni elokuvan esitys onnistuu.

Kromě významu spočívá rozdíl mezi finální a arbitrávní konstrukcí v tom,

- že subjekt konstrukce (obvykle 1. osoba) nemusí odkazovat na subjekt maticí vĕty a
- maticí vĕta mŕže bŕt tŕm pŕdem i v pasŕvu:

Luullakseni ni siitŕ ei tiedetŕ.

- Obdobný, ovšem pasivní, výraz *muistavasti [adv.]*
- Muistavasti = Sikäli kuin / Että muistetaan.
- Mitä uskot muistavasti vuodesta 2005 tulevaisuudessa?

1.4 Fatum-konstrukce

Kyllä se tauti siitä menee, jos **on mennäkseen**.

Tulee pappi tyhmemmästäkin, kun **on tullakseen**.

Tato konstrukce s dlouhým 1. infinitivem vážícím se k finitnímu tvaru slovesa olla vyjadřuje osudovost, osudovou nutnost.

- Výjimka např. idioma: Hän **on** niin **ollakseen**. (Dělá ze sebe něco víc, než je.)

1.5 Vyjádření intenzity

Nauroin ihan **haljetakseni**.

Minä häpesin **kuollakseni**.

Tato konstrukce s dlouhým 1. infinitivem vyjadřuje intenzitu či míru dění popsaneho predikátem věty matriční: odpovídá jí snad věta uvedená *niin että* (tak že; až; co):

- Nauroin niin, että ihan **halkesin / että olin vähällä haljeta**.

1.6. Ottaa + dlouhý 1. inf.

Minna Canth otti **kuvatakseen** yhteiskunnan epäkohtia.

Jde spíše o reakci slovesa ottaa – zde ve významu pustit se od něčeho, dát se do něčeho, začít, vzít si do péče, postarat se o, vzít si za úkol apod.

V záporu a se slovesy s pasívním či translativním významem může znamenat vazbu se slovesem začít:

Ovi ei ota **avautuakseen**. [ani trochu – ani se nezačaly otevírat]

Potilas ei ottanut **parantuakseen**.

1.7 Saada + dlouhý 1. inf.

Tento typ nominální konstrukce je podobný konstrukci předchozí (*ottaa* + dlouhý 1. inf.).

Zde však subjekt věty něco dostane úkolem (*saada*), nerozhodne (*ottaa*) se sám:

Kalle oli saanut **tehdäkseen** lipputangon.

1.8 Fortuitivní konstrukce (odtud participia)

Predikátem matriční věty je vždy sloveso *tulla*:
Minun (Gen.) **tuli kerrotuksi** asia. Minun **tuli kerrottua** asia.

Významové sloveso konstrukce je v translativu či partitivu participia pasíva minulého času. Ve západních a jihozápadních dialektech se užije povětšinou translativ, jinde partitiv.

Tato konstrukce se nahradí např. větou:

Minä kerroin asian.

Mivá obvykle odstín náhody, přihození se, omylu, nechtěné či nezamýšlené události apod.

Minun **tuli** siinä kiireessä **selitetyksi** asia huonosti.

- Minun **tuli mennyksi**. = Stalo se tak /
Přihodilo se to, že musím jít.
- Oproti tomu:
- Minun on meneminen/mentävä. Minun
pitää mennä/menemän [arch.]. = Prostě:
Musím jít.
- Minun käy meneminen. = Minun sopii
mennä / on soveliaasta mennä.

Näitä sanomia [Part.] tulee ensi vuonnakin
julkaistavaksi [partic. pas. prés!].

= Tulee, että ne voidaan julkaista.

Tämä on se Ikosen 3. referatiivinen
lauseenvastike.

1.9 Konstrukce agentní

a. Vazby s pas. participiem přítomným v translativu

Tato konstrukce též obvykle odpovídá vedlejší větě účelové. Formálně je shodná s konstrukcemi referativními objektovými, neboť celá konstrukce je objektem predikátu.

Sait asian **valmisteltavaksi**.

Hän jätti veneen virran **vietäväksi**.

Ehdotin saliin **hankittavaksi** uudet valaisimet.

Hän määräsi **hankittavaksi** valaisimet.

b. *Vazby saada* + pas. particip.
minulé nebo adjektivum + transl.

Vyjadřuje ukončení, výsledek děje:

Hallitus sai kysymyksen rahareformista
lopullisesti **ratkaistuksi**.

Joko sait artikkelin **kirjoitetuksi**?

(Sain työn **valmiiksi**.)

Podobně též

Asian **selvittämiseksi** suoritetaan tutkimuksia.

= Jotta asia saataisiin selvitettyksi...

- Odpovídá vedlejší větě účelové s predikátem v pasivu:

= Jotta asia selvitetäisiin, suoritetaan tutkimuksia.

Další nominální konstrukce II.

1. Konstrukce slovesa *olla* s tzv. pátým infinitivem – proximatívni konstrukce

Znamená začínající nebo chystaný děj.

Překládá se pomocí výrazů „málem“, „zrovna“ apod.

Olin lähtemäisilläni, kun tulit.

Zrovna jsem byl na odchodu, když jsi přišel.

Koira oli saavuttamaisillaan jäniksen.

Pes málem dostihl zajíce.

Tvar 5. infinitivu

silný Vkm – znak 5. inf. – adess. – poss.
suff.

teke-mäisi-llä-än

Znak tzv. 5. infinitivu -mAisi- je dále možné rozložit na znak 3. infinitivu -mA- a znak kondicionálu -isi-.

Tato konstrukce se používá zřídka,

a to především ve psaném projevu. V mluveném jazyce je obvykle nahrazena jinou vazbou nebo vlastní větou s významovým slovesem jako predikátem:

Olin lähtemäisilläni, kun tulit.

Olin juuri lähdössä, kun tulit.

Lapsi oli putoamaisillaan ikkunasta.

Lapsi melkein putosi ikkunasta.

2. Kvasi-konstrukce

- Tyttö oli nukkuvinaan.
- Dívka dělala, že spí.

Konstrukce vyjadřuje předstírání, děláni něčeho jen „na oko“ nebo jakoby.

Nominální tvar významového slovesa:

silný Vkm – akt.partic.přít. – pl – Ess – p.suf.

kmen – vA – i – nA – poss. suff.

nukku – v – i – na – an

Celá konstrukce se skládá

- z finitního tvaru slovesa *olla*
- a tvaru participia aktiva přítomného času v plurálu s koncovkou *essivu* a posesivním sufixem:

He eivät olleet sitä kuulevinaan.

Dělali, že o tom neslyšeli.

Hän oli kovin olevinaan.

Dělal ze sebe bůhví co.

Rasiassa oli olevinaan kultarahoja.

V košíku jakoby byly zlaté peníze.

Faarao oli unessa seisovinaan Niilin
rannalla.

Faraonovi se zdálo, že stojí na břehu Nilu.

3. Konstrukce s pas. participiemi přítomného času v inessivu pl.

- Miten on selitettävissä nämä säkeet?
- Miten nämä säkeet selitetään?

Konstrukce odpovídá větě s predikátem v pasivu.

Nominální tvar slovesa

plurální essiv pasivního participia
přítomného času:

palautettav-i-ssa

Pomocné sloveso *olla* je ve větě bez subj.
i při objektu v množném čísle ve tvaru 3.
os. sg:

Kaikki nämä julkaisut [Obj.] on tilattavissa
Suomesta.

Vrt.: Julkaisut eivät ole teidän
tilattavissanne.